

אגודת חוקרי צבא חברה בישראל

גילון מספר 4

סקירת מאמרים

מהארץ ומהעולם

בנושא יחסי צבא-חברה

אוקטובר-דצמבר 2021

תוכן העניינים

3 פתח דבר

4 מהי אגודת חוקרי צבא חברה בישראל

5-26 סקירת מאמרים

5-8 צבא וחברה

9-17 הארגון והמקצוע הצבאי

18-24 הצבא, הממשלה וארגוני ביטחון נוספים

25-26 תרבות, כוח אדם ומשאבי אנוש

27-30 רשימת המקורות המלאה

פתח דבר

אנו שמחים להעביר לעיון את המהדורה הרביעית של הדו"ח הרבעוני, שתכליתו עדכון על התפתחות הידע בתחום העיסוק של האגודה. הדו"ח מבוסס על עיון בכתבי עת, אתרים של גופי מחקר וממשל בישראל ובחו"ל. אנו מאמינים שחברי האגודה יכולים למצוא בדו"ח מידע עדכני, שיסייע להם בפיתוח המחקר.

המהדורה הרביעית כוללת מאמרים שפורסמו בין החודשים אוקטובר-דצמבר 2021 והמהדורה הבאה תכלול את החודשים ינואר-מרץ 2022. הדו"ח מכיל תקצירים והפניות למאמרים, דו"חות מחקר וספרים שראו אור בתקופה האמורה. כלולים כאן עיקר המאמרים שנכתבו על ידי חוקרים מישראל, וכן מבחר מקורות שנכתבו בעולם. בסך הכול כלולים בסקירה הנוכחית 44 מאמרים וספרים, שלוקטו ונערכו על ידי גברת לירז ריינוס ולגבי אושרת ציפורי.

נשמח מאוד לקבל הערות על מידע נוסף ועל תחומי עניין חשובים שיש להוסיף ולפתח. על מנת לעשות זאת ניתן להיכנס [לכאן](mailto:itamar.rickover@gmail.com) (בעדיפות) או/ו לשלוח לנו מייל לכתובת: itamar.rickover@gmail.com

בברכה,

ד"ר איתמר ריקובר
מנכ"ל אגודת חוקרי
צבא-חברה בישראל

פרופ' עוזי בן שלום
יו"ר אגודת חוקרי
צבא-חברה בישראל

מהי אגודת חוקרי צבא-חברה בישראל?

אגודת חוקרי צבא חברה בישראל הוקמה בשנת 2012. חברי האגודה הינם כולם חוקרים העוסקים במחקר אקדמי בתחום יחסי צבא-חברה והם מגיעים מדיסציפלינות שונות: חוקרי תקשורת ואנשי מדע-מדינה, סוציולוגים ואנתרופולוגים, היסטוריונים וכלכלנים, משפטנים, פילוסופים, אנשי חינוך ופסיכולוגים. בקרב החוקרים באגודה קיים שוני רב בהשקפות הפוליטיות ובגישות האסטרטגיות; אולם, המכנה המשותף המאחד אותנו לקהילייה אחת הוא התפיסה לפיה נדרש מחקר אובייקטיבי, ככל האפשר, של אופן פעילותם של המוסדות הביטחוניים, של הממשק בינם ובין שאר מוסדות המדינה, ושל חלקה של החברה בשליטה בהם.

בראש יעדיה של האגודה ניצבים קידומו, הצגתו וניתוחו של המחקר הבין-תחומי המתמקד בנקודות מבט שונות ומגוונות של יחסי צבא וחברה בישראל: הקשרים בין הצבא לחברה, הממשק שבין הדרג האזרחי לדרג הצבאי, היחסים שבין הצבא ובין גופי ביטחון אחרים, וכן ההיבטים החברתיים והארגוניים השונים של הצבא. כמו כן, פועלת האגודה להפיץ את הידע המחקרי המצטבר בארץ ובחו"ל, בקרב גורמים באקדמיה, בצבא, במוסדות הביטחון, ובציבור הרחב.

האגודה בשיתוף הוצאת 'מערכות' מוציאה לאור כתב עת דו-שנתי בשם "חברה, צבא וביטחון לאומי". הגיליון הראשון התפרסם בינואר 2021. לעיון ניתן להיכנס [לכאן](#).

אתר האגודה: <http://www.civil-military-studies.org.il>

יו"ר האגודה: פרופ' עוזי בן שלום.

מנכ"ל האגודה: ד"ר ריקובר איתמר.

יו"רים קודמים: פרופ' יורם פרי, פרופ' זאב דרורי, ד"ר ראובן גל (מייסד האגודה). חברי הנהלת האגודה (לפי סדר א, ב): ד"ר אבי ביצור, פרופ' אייל בן-ארי, ד"ר עפרה בן-ישי, פרופ' עוזי בן-שלום, ד"ר ראובן גל, פרופ' זאב דרורי, פרופ' אילת הראל-שלו, מר רוני אור טיארג'אן, פרופ' סטיוארט כהן, פרופ' אודי לבל, ד"ר אייל לוי, פרופ' אהוד מניפז, פרופ' הלל נוסק, ד"ר כרמית פדן, פרופ' יורם פרי, ד"ר איתמר ריקובר, ד"ר איתן שמיר, פרופ' גבי שפר, ד"ר עידית שפרן-גיטלמן, ד"ר דב תמרי.

יועץ משפטי: עו"ד איל נון. ר"ח: חן נוי.

להצטרפות לאגודה ניתן לפנות למנכ"ל האגודה ד"ר ריקובר איתמר

בטלפון 054-3098055, בדוא"ל: itamar.rickover@gmail.com

צבא וחברה

Itamar Rickover, Ofra Ben-Ishai, and Ayala Keissar-Sugarman (2021) **Hi-Tech-Oriented National Service: The Free Choice of Religious Women Recruits and the De-Monopolization of the Israeli Military**. *Religions*, 12(11), 921.

בשנים האחרונות מתרחשים בישראל שני תהליכים משמעותיים, אשר השילוב ביניהם, מערער על השיח הרפובליקני הדומיננטי המעניק קדימות לשירות צבאי על פני שירות לאומי-אזרחי מבחינת תרומתו לכינון אזרחות בישראל, וכן מבחינת ההמירות המטריאלית והסימבולית שהוא מציע למשרתים בחייהם האזרחיים. התהליך הראשון קשור לשינוי המתחולל בהיצע התפקידים בשירות הלאומי-האזרחי, ואילו התהליך השני, בו מתמקד המחקר הנוכחי, נוגע לתהליכים המתחוללים בקרב צעירות דתיות ממעמד הביניים העירוני הגבוה, בעלות נתוני איכות גבוהים, הנענות להרחבת ההיצע והשואפות להשתלב בתפקידים טכנולוגיים בעת שירותן. השילוב בין תהליכים אלה, מהווה מאיץ, המקדם תמורה משמעותית במעמדן של השירות הלאומי-האזרחי בישראל ומזרז דה מונופולזציה של השירות הצבאי בישראל.

כדי לבחון את תרומתן של הצעירות הדתיות לעיצוב מחדש של מעמד השירות בישראל, ערכנו ניתוח נרטיבי שהתמקד בעיבוד הלבטים המלווים את הבחירה, ובזיהוי הלחצים המשפיעים על תהליך גיבוש ההחלטה אם לשרת בשירות לאומי או בצבא. הניתוח חשף שימוש אסטרטגי בארבעה שיחים שונים: השיח הכלכלי הנאו ליברלי, שיח הזכויות וההגשמה האישית הליברלי, השיח המגדרי הדתי והשיח האתנו לאומי. האופן שבו הצעירות הדתיות ממעמד הביניים העירוני הגבוה מתמרנות בין ארבעת השיחים ומתכתבות עם נרטיבים שונים במסגרתם במטרה להצדיק את בחירתן בסוג שירות מסוים ולהתמקם אגב כך בשדה, מבנה את הפועלות (agency) שלהן כגורם המשפיע על שינוי משוואת יחסי הכוח בין שני סוגי השירות.

*

מאיר אלרן, עפר שלח, קובי מיכאל, כרמית פדן וציפי ישראלי (2021). **הצטברות אתגרים ליחסים בין צה"ל לחברה הישראלית: משמעויות והמלצות לפעולה**. תל אביב: המכון למחקרי ביטחון לאומי, גיליון 1523.

לאחרונה הצטברו כמה אירועים העשויים לשקף פערים מתרחבים בין הלכי הרוח בציבור בנוגע לאופן ניהולו של צה"ל לבין הצגת הצבא את עצמו בנושא זה. אלה יכולים להסביר את הירידה באמון של הציבור בצבא, החיוני כל כך ליחסים ביניהם. כיצד יכול צה"ל לשמר לאורך זמן את מעמדו כצבא העם?

[קישור למאמר](#)

אלישבע רוסמן (2021). **האם שירות החובה מאפשר צמצום פערים חברתיים?** המכון הישראלי לדמוקרטיה.

צה"ל נתפס בישראל מאז ומתמיד כצבא העם, שמורכב מכל העם, מגן על כולו, ומחבר בין כל חלקיו. אבל האם אכן צה"ל מצליח לעמוד במשימת הגישור? מחקר חדש בדק האם עצם השירות ביחד מאפשר למגזרים שונים להכיר ולקבל זה את זה באופן מלא, או שכל קבוצה ממשיכה להתבצר במקומה למרות השירות המשותף.

[קישור למאמר](#)

*

עוזי בן שלום, רינת משה, רוני מש ועמית דביר (2021). **מיקרוסוציולוגיה של מלחמות חדשות ניתוח חזותי של פיגועי טרור במהלך "אינתיפאדת היחידים"**. חברה, צבא וביטחון לאומי, גיליון 2.

המאמר מציג ניתוח חזותי של פיגועי טרור שהתרחשו בישראל במהלך השנים 2015-2016, תקופה המכונה "אינתיפאדת היחידים". במחקר נותחו סרטים המתארים פיגועי טרור במטרה לבחון בגישה מיקרוסוציולוגית לפיגועים אלה בעת התרחשותם. אנו טוענים, כי בדרך זו ניתן להעשיר את הידע הסוציולוגי הצבאי אודות ה"מלחמות החדשות". במחקר נאסף מידע שאותר במרשתת ומקורו בתפוצה רחבה של מצלמות אבטחה ומכשירי טלפון ניידים. פותחה תוכנה לאיסוף סרטים והיא הופעלה במדגם של רשתות חברתיות. במקביל נערכו גם ראיונות עומק עם קציני משטרה ואזרחים שהיו עדים לפיגועים. ניתוח הממצאים מתאר את הדינמיקה החברתית המופיעה בסרטים ומצביעה על שלושה גורמי ייסוד הנכללים באלימות המוצגת בהם: התוקף, משבש ההתקפה וההמון. המחקר מצביע על יכולתם של סוציולוגים צבאיים לבצע ניתוח חדש של אלימות תוך שילוב בין רמת ה"מאקרו" לבין מחקר ברמת ה"מיקרו". ניתוח מיקרוסוציולוגי כזה מוביל להבנה טובה יותר של פיגועי טרור, תוך התגברות על מניפולציות במידע ויזואלי המתבצעות על ידי התקשורת, הממשלה וארגוני טרור.

[קישור למאמר](#)

*

אופיר קבילו (2021). **עיון מחודש ברעיון ה"הפיכה במהופך" - השפעת הקבוצות האזרחיות על הצבא - מערך המילואים בצה"ל**. חברה, צבא וביטחון לאומי, גיליון 2.

מערך המילואים הוא נדבך מרכזי בתפיסת הביטחון של ישראל מיום הקמת המדינה ועד ימינו. משנת 2000 עבר מערך המילואים שינויים ותהפוכות שהושפעו ממגוון גורמים, פנימיים בצה"ל וחיצוניים לו. חקיקת חוק המילואים ב-2008 הושלמה לאחר תהליך ארוך בצה"ל ובכנסת, והושפעה מאירועים כגון מלחמת לבנון השנייה ומחאת משרתי המילואים. המאמר בוחן האם בתהליך חקיקת חוק המילואים ב-2008 ניתן לזהות השפעה של קבוצות אזרחיות על תוכנו של החוק ומהי המשמעות של מעורבות זו על פעילות הצבא. הטיעון המרכזי הוא שקבוצות אזרחיות השפיעו על

חקיקת חוק המילואים בשנים שקדמו לחקיקתו ובמהלך חקיקתו. את השפעת הקבוצות האזרחיות על חקיקת חוק המילואים אדגים באמצעות הרעיון של סטיוארט כהן שנקרא "הפיכה במהופך" (כהן, 2005, 8-21). המאמר מדגים את רעיון "הפיכה במהופך" על בסיס פעילות העמותה למען משרתי המילואים לנוכח מעורבותה בתהליך חקיקת חוק המילואים, וזאת על בסיס ניתוח מסמכים רשמיים של העמותה במהלך השנים בהשוואה לחוק המילואים בתצורתו הסופית.

[קישור למאמר](#)

*

מאיר אלרן, אפרים לביא, מני יצחקי ומוחמד ס. ותד (2021). המלצות למדיניות התמודדות לאומית עם האלימות והפשעה בחברה הערבית בישראל. תל אביב: המכון למחקרי ביטחון לאומי.

יריות בין בתי מגורים, קרבות רחוב המוניות ויותר ממאה מקרי רצח בשנה: ב-2021 הבין הציבור הישראלי כי האלימות בחברה הערבית היא בעיה לאומית, שמשפיעה על האוכלוסיה כולה ויש לטפל בה באופן יסודי. אך כיצד ניתן לעקור את הבעיה מהשורש? חוקרי המכון למחקרי ביטחון לאומי מציעים מתווה מקיף שנועד לשפר בצורה ניכרת את הטיפול בתופעה המאיימת.

[קישור למאמר](#)

*

שלמה בלאק (2021). הצעת חוק חדשה לגיוס חרדים לצה"ל: פטור בלא כלום או דחיית הקץ? תל אביב: המכון למחקרי ביטחון לאומי, גיליון 1529.

באוגוסט האחרון אישרה ועדת הכנסת הצעת חוק שתכליתה לחלץ את סוגיית גיוסם של חרדים לצה"ל מהמבוי הסתום. אולם, נוסח ההצעה ויותר מכך, חוסר הבהירות לגבי עמדתו של צה"ל והתנהלותו בעניין, בצד היעדר שינוי בגישתם של החרדים עצמם, אינם מבטיחים שהבעיה עומדת בפני פתרון. נראה שגם אם ההצעה תתקבל, מצב שילוב החרדים במוסדות המדינה, בצבא ובשוק התעסוקה לא ישתנה. במאמר זה מנותחות הסיבות לתחזית זו ומוצעות דרכים חליפיות לפתרון הקונפליקט לשביעות רצון הצדדים.

[קישור למאמר](#)

*

עפרה בן ישי ויגיל לוי (2021). חמושים בלגיטימציה. פרדס הוצאה לאור.

השיח הציבורי בישראל משקף את יכולתה של החברה להתכחש לאלימות הצבאית המופעלת בשמה. האלימות המתבצעת על ידי כוחות מדינתיים נתפסת כלגיטימית, אך האידאולוגיה המצדיקה אלימות זו מבקשת להסתיר את המעשה האלים עצמו, ולהסוות את אופיו האלים של

האקט הצבאי. תובנה זו נכונה בעיקר כאשר האלימות מופנית כלפי אזרחי אויב בפעולות שיטור צבאיות, באופן הכרוך באובדן חיי אדם ובפגיעה הומניטרית. מכאן הצורך, ואף החובה החברתית, לחקור את הלגיטימציה להפעלת אלימות. למרות שצורך זה ברור לכאורה מאליו, חקר הלגיטימציה להפעלת אלימות – בין שמדובר בחקר ההצדקה העקרונית לכינון מבנה עוצמה הנשען על הפעלת אלימות, ובין שבחקר ההצדקה של הפעלה מאורגנת בפועל של כוח פיזי כלפי האויב – אינו בולט במחקר בישראל. ספר זה מבקש לתרום להתמודדות עם הריק המחקרי הזה ולעודד דיון ציבורי בסוגיות שהפעלת האלימות מעלה. הספר מורכב משלושה חלקים: המשגה של הלגיטימציה לאלימות, תהליך ניהול הלגיטימציה לאלימות ברמת הכוחות וברמת הארגון הצבאי, והמיקוח החברתי והפוליטי על הלגיטימציה לאלימות ועל הפרשנויות השונות הניתנות לה. הספר כולל מאמרים ממגוון זוויות ראייה ודיסציפלינות, המאפשרים יחדיו הצצה אל מאחורי הקלעים של תהליך הלגיטימציה לאלימות הצבאית בחברה בישראל.

[לתקציר הספר](#)

הארגון והמקצוע הצבאי

דודי פוקס, (2021). **תרגול מדמה זירה- יישום ולמידה באימון "אנשי השדה"**. בין הזירות, גיליון 16.

נכתב רבות על הפער בין האימון ללחימת אמת. אימונים נוטים לרוב להתקיים בפרקי זמן מוגדרים, בתחושה של מוטיבציה מוגבלת לחיכוך, עם חוסר נטילת סיכונים, הערכת יתר לכוחותינו והערכת חסר לאויב. כל זאת בשונה ממצאות שדה הקרב אשר דורשת תפיסות הפוכות במימדים רבים (רביד, 1996; צירניאק, 2012). גורמי הלחץ המרכזיים בלחימה מתפתחים לרוב עקב תחושת חוסר וודאות, הפתעה, עוצמת אש וחשיפה למראות קשים במקרי פציעה והרג (גל, 1988) אשר לרוב אינם באים לידי ביטוי במהלך האימונים. עדויות לפערים בין המתרחש באימונים לבין המתרחש בקרב ניתן למצוא בתופעות כגון יחס האש (מרשל, 1947) אשר מדגימה כיצד בניגוד לתחושה המתקבלת באימונים בה כולם משתתפים במעשה הלחימה בפועל, במלחמה עצמה, שיעור המשתתפים במעשה הלחימה עומד על כחמישית (!) מהכוח הלוחם.

מאמר זה יתאר מודל אימונים ייחודי, מבוסס מדמה (סימולטור) אשר פותח בחטיבת הנח"ל ומנסה לגשר על הפערים בין האימונים לבין שדה הקרב ביצירת תמונת עולם המייצרת לחץ וחוסר וודאות, תוך שימת דגש על התפתחות המפקדים ופיתוחם להתמודדות אפקטיבית יותר עם אתגרים אלו. תחילה נציג את גוף הידע התיאורטי על אימוני סימולציה שהיווה תשתית למודל. לאחר מכן נציג את מודל האימונים עצמו. לבסוף נציג כיצד מודל אימונים זה השפיע על המפקדים המתאמנים.

[קישור למאמר](#)

*

איילת ברקוביץ ושחר אלדר, (2021). **מחשבים מסלול מחדש- יעוץ תעסוקתי למשרתי קבע בצה"ל**. בין הזירות, גיליון 16.

בעשור האחרון, אנו עדים לתזוזה במבנה העבודה המסורתי ולצמיחתן של צורות העסקה חדשות שמתאפיינות ביחסים גמישים בין עובד למעסיק ובמעברים בין מעסיקים והחלפת מקצוע, לעיתים אף יותר מפעם אחת. בצה"ל מתקיימים תהליכים מקבילים המשפיעים על היבטי המחויבות למסגרת ולמקצוע אחד קבוע לאורך הקריירה הצבאית, בהם ההבחנה בין הקבע הראשוני לקבע המובהק, המעבר מהסדר פנסיה תקציבית לפנסיה צוברת ותהליכי צמצומים ופיטורין. אם בעבר השירות הצבאי היה מאופיין בשירות לטווח ארוך ובביטחון תעסוקתי גבוה, כיום מרכיבים של עמימות וארעיות תופסים מקום משמעותי יותר.

שינויים אלו מובילים לשינוי בחוזה הפסיכולוגי של שירות הקבע, באופן המחייב התייחסות עדכנית לסוגיות איכות הצבא ושימור כוח אדם איכותי. במאמר זה יתואר תהליך הפיתוח של מנגנון יעוץ

תעסוקתי בתוך המסגרת הצבאית, תוך התייחסות לסוגיות ולדילמות השונות בהן עסק צוות הייעוץ, וכן יוצגו מחשבות בנוגע להמשך הרחבת הפרויקט.

[קישור למאמר](#)

*

יאיר נועם, יובל סולומון, צליל ברבי והדס אלון (2021). **בין גולני לשיריון: המפ"ל – המיון לפיקוד וללחימה בזרוע היבשה. בין הזירות**, גיליון 16.

בראשית שנות ה-50, עם מיסודו של צה"ל, נוסדה גם מערכת מיון בכניסה לשירות החובה שעוצבה כמערכת לסיווג גס של המתגייסים. הסיווג נעשה על בסיס היררכי, לדרגי כוח אדם שונים: חיילים, פיקוד זוטור וקצונה. סיווג זה פותח על מנת לאפשר תכנון מיטבי, גיוס ושיבוץ מושכל של המועמדים במסגרות השונות, ובניית כל אחת מהמסגרות על שלושת הדרגים הנדרשים לתפקודה. קטגוריות אלו זכו לכינוי "קבוצות איכות" – נמוכה, בינונית וגבוהה. המדד אשר שימש לקבוע את הקטגוריות כונה קב"א (קבוצת איכות). סיווג זה שימש בנוסף לקביעת התאמתו המקצועית של הפרט לתפקידים שונים. כך נוצר מדד אחד – קב"א – בעזרתו מסווגים אלפי מלש"בים לאופי שירות מסוים (חוגר, מש"ק, קצין) ולתפקידים אותם ימלאו בשירותם הצבאי. מדד הקב"א נשען על גישת המיון האוניברסלי לפיה קיים מבנה אחיד של הפרט המנבא הצלחה שלו בעבודה, מעבר לתפקידים ספציפיים (הלפרן-פורת, 2018).

בעשור הראשון של שנות ה-2000, לצד שינויים סביבתיים בצה"ל (חברתיים וארגוניים), הוצגה גישה חלופית של מיון הנשענת על דיפרנציאליות והלימה תעסוקתית. גישה זו מניחה כי נדרשים יכולות, נטיות וכישורים שונים לביצוע תפקידים שונים וכי יכולות, נטיות וכישורים אלה מתפלגים נורמאלית בין המלש"בים. בעזרת גישה זו ניתן ליצור הלימה תעסוקתית בין פרופיל הכישורים והנטיות הנדרשים לביצוע תפקיד ובין פרופיל הכישורים והנטיות של הפרט, כך שיווצר תפקוד מיטבי אצל הפרט (הלפרן-פורת, 2018). המיון התעסוקתי בצה"ל (יום המא"ה) נבנה על בסיס תפיסות אלה וכיום מועבר על אוכלוסיית המלש"ביות בלבד. למרות ההתקדמות שנעשתה בגישת המיונים לכיוון גישה של דיפרנציאליות וריבוי ממדים במסגרת תר"ש המיון המובל על ידי חתומכ"א, אכ"א, ברור כי ישנה עוד דרך לכיוון השוויון בין המינים.

[קישור למאמר](#)

*

נעמה יעקב, (2021). **מבנים ארגוניים בראי המהפכה הרביעית. בין הזירות**, גיליון 16.

צה"ל עוסק ברעיונות הארגון הרשתי והטרנספורמציה הדיגיטאלית כחלק מאתגרי התקופה של "עידן המידע" והמהפכה הרביעית. בתוך כך, נשאלות שאלות סביב היכולת להגיב תגובה מהירה ומולטידיסציפלינרית אל מול אתגרים חדשים המתהווים חדשות לבקרים בשדה הקרב העכשווי והעתיד. למרות דיונים רבים על פעולה גמישה וזריזה, הזווית של המבנה הארגוני היא זווית שלא

זכתה לזרקור מספק. לרוב, ניסיונות ההתאמה של המבנה לאתגרים נתקלת בקושי לפרוץ את גבולות הרעיונות והנחות היסוד הקיימות לגבי מבנים אשר נשענות על החשיבה של העידן התעשייתי, והתפיסה המכניסטית.

במאמר זה אנסה להניח תשתית להסתכלות מחודשת על מבנה ארגוני בעידן המהפכה הרביעית. המאמר יפתח בסקירה של מונחי המבנה הארגוני ביחס לתיאוריות ארגוניות עדכניות ויציע מודל להתבוננות על המשפחות השונות של המבנים הארגוניים. בפרק שלאחריו תתואר כל משפחה של תצורות ארגוניות ביחס למודל ולהגדרות הקלאסיות של מבנה ארגוני. תחילה תתואר משפחת ה"מרחב המשותף", לאחר מכן משפחת ה"קהילות" ולבסוף משפחת ה"פלטפורמה המשותפת".

[קישור למאמר](#)

*

מוטי קלנג, (2021). **השפעת גיבוש חברתי על אפקטיביות קבוצות- מחקר שדה מבוסס ניתוח רשת חברתית**. בין הזירות, גיליון 16.

לאפקטיביות קבוצות חשיבות מכרעת בצה"ל, כמו בארגונים בכלל. מחקר השדה, המבוסס על גישת ניתוח רשת חברתית, מציג הוכחה להשפעת גיבוש חברתי על אפקטיביות קבוצות. בכך המחקר מספק בכך כלי עבודה עבור קציני מד"ה ומפקדים לאבחון הגיבוש החברתי של הקבוצות אותם הם מובילים, בכדי לפעול לשיפור האפקטיביות שלהם.

[קישור למאמר](#)

*

מידד אבידר וקרולין לוי זעירא, (2021). **כיצד מייצרים שינויים בבניין הכוח בעידן ובארגון המורכב ומה תפקידו של קצין מדעי ההתנהגות בתהליך**. בין הזירות, גיליון 16.

העולם בו אנו חיים משתנה בקצב מהיר יותר מבעבר בתחומים רבים. בין השאר ניתן לסמן שינויים טכנולוגיים תכופים, למשל, התפתחות מואצת של תחום הבינה המלאכותית, הרובוטיקה וטכנולוגיית המידע. שינויים אלו משפיעים ומושפעים מתהליכי גלובליזציה מואצים של מידע, סחורות ובני אדם, התפתחותם של ארגונים בין לאומיים ותת לאומיים אשר מאיימים על אופיו הלאומי/מדינתי של העולם כפי שהתעצב בתקופה המודרנית.

לשינויים החברתיים והטכנולוגיים היטל על אופיים של העימותים הצבאיים בישראל ובעולם אשר הופכים להיות (בחלק מהמקרים) טכנולוגיים יותר וכוללים יותר ויותר ארגונים לא מדינתיים. במקביל, הפעלת הכוח הצה"לית הופכת משולבת יותר ובין כוחות מחילות וזרועות שונים. התמורות באופיים של העימותים ובעיקר השינויים התכופים באתגרים שאיתם מתמודד צה"ל מדגישים יותר ויותר כי תהליכי בניין הכוח הקיימים היום אינם מותאמים ולא מכינים את הכוחות הצה"ליים להתמודדות מיטבית עם האתגרים שמציבים בפניו כוחות לא מדינתיים וכן אינם

מאפשרים מיצוי מיטבי של היכולות הטכנולוגיות הקיימות היום. מטרתו של מאמר זה הינה לשפוך אור נוסף באשר לאופן בו ניתן לקיים תהליכי בניין כוח משמעותיים הנדרשים בעת הזו ומה תפקידו של קצין מד"ה בהאצה ותמיכה של השינויים הללו.

[קישור למאמר](#)

*

יצחק בנביניסטי, (2021). **המוסד השמיימי: כיצד ליישם פיוצ'ריזם בצה"ל**. בין הזירות, גיליון 16.

הניסיון להבין את העתיד עתיק כנראה כימיה של האנושות עצמה. בימים שאחרי מלחמת העולם השנייה ולאור המלחמה הקרה והאיום במלחמה אטומית התפתחה דיסציפלינה אשר תכליתה לצייר תרחישים אפשריים לעתיד מתוך ניסיון להשפיע על התפתחות העניינים. הדיסציפלינה התפתחה לאורך השנים ופתחה מתודולוגיות רבות כמותניות ואיכותניות לאמוד ולאפיין את התרחישים העתידיים. גם צה"ל מנסה את כוחו בתהליכים אלו. מאמר זה סוקר את התפתחות דיסציפלינת הפיוצ'ריזם, מספר מתודולוגיות הנהוגות בה וכן מציג שני תהליכים בעלי גוון פיוצ'ריסטי אשר בוצעו בצה"ל בשנים האחרונות.

[קישור למאמר](#)

*

לירז ספיר וקרן מזוז, (2021). **איך הופכים חטמ"ר לחכם? התבוננות על מרחבים חכמים בהקשר הצבאי**. בין הזירות, גיליון 16.

לאורך שנים קיים עיסוק רב באופן שבו מערכות טכנולוגיות מעצבות ומשנות את שדה הקרב, וניכר כי צבאות משקיעים משאבים רבים במחקר ופיתוח טכנולוגיות חדשות במטרה לייצר יתרון ועליונות צבאית בהקשרים שונים. המעבר לטכנולוגיה דיגיטלית חוצה את הארגון הצבאי ומשפיע עליו במגוון היבטים. באופן כללי, המושג "טרנספורמציה" כתפיסה צבאית נקשר עם שינויים שונים במערכת במטרה להפוך לכוח חדש ואפקטיבי יותר (פרייליך, 2006; מקגרור, 2001). הטרנספורמציה הצבאית מוגדרת כתהליך מתמשך, אשר אין לו נקודת סיום: הוא מתעצב כל העת אל מול האיומים הקיימים.

במאמר זה נטען כי השינוי הדיגיטלי בצה"ל איננו רק טכנולוגי, אלא מלווה בצורך בשינוי תרבותי ותפיסתי- אשר לעיתים אף משמעותי יותר מהשינוי הטכנולוגי; ונבחן זאת דרך תהליך ההתנהוות של החטמ"ר החכם בחטיבת שומרון, בשנת 2019. מקרה מבחן זה מהווה בסיס ללמידה של תהליך השינוי בהקשרים ארגוניים והתנהגותיים: המשמעות העולות מתהליך זה כסמן לכניסתה של דרך פעולה חדשה אשר מתפתחת ומוטמעת בצה"ל בהקשרים מבצעיים שונים, כמו גם למידה אודות תפקיד קצין מדעי ההתנהגות בהקשר זה. הכתיבה מבוססת על ליווי משותף של הכותבות את תהליך הטרנספורמציה.

[קישור למאמר](#)

*

שרית אלפיה דימנט ושרית טובי, (2021). עובד צה"ל בדרגי הניהול והמנהיגות בצה"ל. בין הזירות, גיליון 16.

צבא ההגנה לישראל (להלן: צה"ל) מיום הקמתו קיים בתוכו מגוון תצורות העסקה: שירות קבע המורכב מקצינים (כליבה המרכזית הצבאית ממנה נגזר האתוס ותפיסת השרות) ונגדים, אזרחים עובדי צה"ל (להלן: אע"צ) והעסקה חיצונית של אזרחים דרך חברות פרטיות או קבלנים פרטיים (עימם אין יחסי עובד מעביד). בשנים האחרונות אנו עדים לשינוי בהגיונות הפעולה אשר מבטאים פרדיגמות חשיבה חדשות המשפיעות על הנחות הבסיס הארגוניות בדגש על מיהי אוכלוסיית המפקדים, מהי ההבחנה בין האוכלוסיות השונות וכנגזרת מכך מהם תהליכי פיתוח המפקדים המושקעים והנדרשים ואילו תהליכים מערכתיים אינטגרטיביים נדרשים כדי לייצר תהליכי עבודה משותפים לצורך קידום המשימות הארגוניות והגברת האפקטיביות הארגונית.

מאמר זה מתמקד באע"צים בדרגי הניהול והמנהיגות. מטרתו להציג את תמונת המצב הקיימת ביחס לאע"צים כיום מתוך שתי נקודות מבט מרכזיות: האחת, נקודת המבט הארגונית-מערכתית והשנייה, נקודת המבט של האע"צים הנמצאים בתפקידי ניהול והצגת התפיסות והחוויית שלהם הן כעובדים בארגון הצבאי והן כמנהלים בתוכו. במאמר זה נבחן את המפגש בין ההגדרות והתפיסות של המערכת ושל גורמים שונים בתוכה לבין התפיסות והחוויית של הפרטים (כאמור, אע"צים בתפקידי ניהול). כל אלו יאפשרו להניח תשתית תפיסתית ופרקטית ביחס לאע"צים בצה"ל – הן בהיבטים התעסוקתיים והן בהיבטי הפיתוח.

[קישור למאמר](#)

*

אבנר כהן (2021). על ממשל ומשילות במערכת הגרעין בישראל: עיון היסטורי ראשוני. חברה, צבא וביטחון לאומי, גיליון 2.

מקרה הגרעין הישראלי הוא חריג וייחודי יותר משל כל אומה גרעינית אחרת. במרכז העובדה כי ישראל נתפסת מזה שנים כמדינה השישית לפתח, לייצר ולהחזיק במאגר גרעיני מחד גיסא, והיא היחידה מבין כל תשע המדינות הגרעיניות המסרבת לאשר או להכחיש את מעמדה הגרעיני מאידך גיסא. האנומליה הישראלית בולטת הן ביחס למשכה, מתחילת שנות ה-60 של המאה ה-20 עד היום, והן ביחס לעוצמת הדבקות במעמד הדואלי. מאמר זה מתמקד בלימוד ההיסטוריה של ממלכת הסוד הגרעינית עלפי ציר יחסי צבא-אזרחות ומשילות, וגורס כי למדיניות העמימות הישראלית יש לא רק השלכות דיפלומטיות אלא גם מעשיות.

[קישור למאמר](#)

*

ענת וולדמן, רוני טיארני-אור וראובן גל (2021). **האמנם רצון הפרט: מרכיבי המוטיבציה לבחירת מסלול השירות בצה"ל**. חברה, צבא וביטחון לאומי, גיליון 2.

ישראל היא אחת המדינות היחידות בעולם המערבי המחזיקה צבא המונים - צבא העם - המבוסס על שירות חובה על-פי חוק. בשל כך מתקיים עיסוק מתמיד ברמת המוטיבציה להתגייס ולשרת במסלולים שונים במסגרתו. תמורות בחברה הישראלית, כמו התחזקותה של אידאולוגיה ליברלית-אינדיווידואליסטית על חשבון אידאולוגיה לאומית-קולקטיביסטית, ופעולות לשימור המוטיבציה לגיוס לצה"ל, הובילו במשך הזמן לשינוי בהתנהלות הצבא, בין היתר בהענקת תשומת לב גדלה והולכת לרצון הפרט בתהליך השיבוץ לתפקידים בשירות הצבאי. המחקר הנוכחי בוחן את מרכיבי המוטיבציה לשירות בצה"ל מבעד לאספקלריית ההתייחסות למסלולים השונים העומדים בפני המועמדים והמועמדות לשירות ביטחון (מלש"בים/מלש"ביות). ממצאיו משקפים שונות ניכרות במרכיבי המוטיבציה, ובמניעים להעדפת מסלולי השירות. כמו כן הממצאים חושפים הבנות על מקום רצון הפרט בבחירת מסלול השירות. ממצאי המחקר יכולים להוות בסיס לשימוש מושכל של מערכות כוח האדם בצה"ל, ולשיפור תהליך המיון והשיבוץ של המתגייסים. מעבר לכך, יש בממצאי המחקר כדי להאיר כיוונים חדשים בהבנת מושג המוטיבציה לשירות בכלל ולבחירה במסלולי שירות שונים, בפרט - הן בהקשר הישראלי והן בהתייחס לצבאות אחרים בעולם.

[קישור למאמר](#)

*

Tal-Saban, Miri, Asher Ornoy, and Shula Parush (2021). **Participation of soldiers with DCD in the military**. *Military Psychology*, 1-8.

הפרעת קואורדינציה התפתחותית (DCD) היא הפרעה המשפיעה על קואורדינציה מוטורית אשר משפיעה לרעה על הפעילויות האקדמיות והיומיומיות בסביבות שונות. הצבא הוא סביבה מובנית מאוד עם חופש מוגבל, המציב דרישה גבוהה לקואורדינציה מוטורית, יכולת ארגונית, ניהול זמן ומיומנויות חברתיות. כל אלה מציגים אתגרים לצעירים עם DCD. המחקר שלנו נועד לתאר ולהעריך את תפקודם של צעירים עם DCD בצה"ל. המשתתפים כללו שלוש קבוצות של צעירים שגויסו באמצעות סקר הבריאות של צה"ל עם השחרור משירות פעיל: DCD סביר (135), חשד ל-DCD גבולי (149) ובקרה (145). המשתתפים מילאו שאלון קואורדינציה למתבגרים ומבוגרים ואת שאלון הצבא. הקבוצה עם ה-DCD הסביר דיווחה על קשיים משמעותיים יותר בשירותם הצבאי מאשר שאר הקבוצות: יותר שיבוץ מחדש ליחידות, יותר תאונות במהלך פעולות בשטח, ויותר תלונות הקשורות למשמעת והתנהגות מקצועית. הבדלים משמעותיים התגלו בין קבוצות ה-DCD וקבוצת הביקורת ב"הבנת חומרי למידה", "שכחת חפצים" ו"הצלחה בצבא". המשתתפים עם DCD סביר וחשד ל-DCD גבולי, הצליחו להשתלב בצבא, אך הקבוצה עם ה-DCD הסביר תפקדה גרוע משמעותית מהאחרים ודיווחה על קשיים רבים יותר בהשתתפות בצבא. תוצאות אלו מדגישות את החשיבות של מודעות לחיילים עם סבירות ל-DCD, על מנת להקצות להם משימות שמתאימות ליכולותיהם.

*

Ben-Avraham, Rina, et al. (2021). **Feasibility and preliminary effectiveness of mobile cognitive control training during basic combat training in the military.** *Military Psychology*, 1-13.

תקופות של אירועים מלחיצים, כמו אלו שנחווים במהלך אימוני לחימה בצבא, עלולות להוביל למצוקה פסיכולוגית ולירידה באיכות החיים (QoL). חוסן נפשי, היכולת להתגבר על השפעות שליליות של עיכובים בביצועים, עשוי לסייע בהגנה על אדם מפני המצוקות הקשורות בהכשרה קרבית בסיסית. בין הגורמים התורמים לחוסן נפשי הוא שליטה קוגניטיבית, המנגנון שעוזר לשמור על ההתנהגות מכוונת מטרה שלנו. כאן בדקנו את היתכנותה של אפליקציית אימון שליטה קוגניטיבית בנייד להפעלת צעירים במהלך ההכשרה הצבאית הבסיסית שלהם מתוך כוונה לשפר את החוסן, הבריאות הנפשית ו QoL. 153 משתתפים חולקו באופן אקראי להשלמת 2-3 שבועות של CCT בנייד (n=74) או אימון שליטה אקטיבי (ACT, משחקים בנייד, n=79). חוסן, איכות חיים, מצב רוח ויעילות עצמית הוערכו ברמת הבסיס ולאחר ההתערבות. המשתתפים השלימו, בממוצע, 3.03 ± 7.28 אימונים (מתוך ה-14 המתוכננים), מה שמעיד על ישימות נמוכה יחסית של CCT במהלך תקופת אימון קרבי בסיסי ועיסוק לא עקבי באימונים. בנוסף, לא היה שיפור במשימות ההדרכה ('מעורבות מטרה'). לפיכך, לא נמצאו אינטראקציות משמעותיות לזמן ולסוג הקבוצה באף אחד ממדדי התוצאה, פוטנציאלית בשל הישימות המוגבלת. אנו מסיקים כי ל CCT-בנייד טווח קצר יש ישימות נמוכה במהלך אימוני לחימה בסיסיים, ודנים בתוצאות מחקר זה בהתחשב בגורמים שאולי תרמו להעדר ישימות של פרוטוקול האימון.

[קישור למאמר](#)

*

אל"מ ג' (2021). על העיוורון - **מחסור בכישרונות מנהיגותיים ונשיים בפקוד הבכיר בצה"ל: הבעיה שנוח להדחיק ומה ניתן לעשות כדי לשנות מצב? בין הקטבים: כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה**, גיליון 36: נשים

הפקוד הבכיר בצה"ל של 2021 סובל מנציגות-חסר נשית. זהו מצב הפסדי עבור הארגון המאבד כישרונות מנהיגותיים הנדרשים לשמירה על מצוינות ארגונית, ובשל היעדר הגיוון (Diversity) בסגל הפיקוד הבכיר, המייצר תהליכי למידה וגיבוש החלטות פחות טובים. חלק ניכר מן הסיבות שבעטיין נשים מודרות או בוחרות להדיר עצמן, נהיות עם הזמן רלבנטיות גם לגברים בדור הצעיר, כך שטיפול בהן מייצר קרקע טובה יותר לשיח שימור כישרונות אפקטיבי. מפקד מרכז "אמני המידע" ב-8200 מדגיש כי עמיתיו, המפקדים הגברים, לוקים בעיוורון תרבותי בנוגע לנקודות המבט הנשית ולפרקטיקות ארגוניות המדירות אותן, ומבקש לעורר מודעות ולהצביע על צעדים פשוטים אותם ניתן לנקוט ולאמץ במטרה להתמודד עם מצב הביש הזה.

[קישור למאמר](#)

*

דנה פרייזלר – סוויירי (2021). **המב"ם כביטוי לתחרות האסטרטגית האזורית בין ישראל לאיראן.**
בין הקטבים: כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה, גיליון 35: מעג"ש.

כעשור שצה"ל פועל במסגרת המערכה שבין המלחמות, ונראה כי מיקודה של המערכה עובר בשנים האחרונות שינוי ממטרה לפגוע בהתעצמות חיזבאללה וחמאס במעגל הראשון, להתמודדות עם האתגר האיראני ושאיפותיה האזוריות של איראן. כותבת שורות אלו טוענת כי התמודדות מושכלת עם אתגר זה מחייבת שינוי במב"ם, והצורך לשלב בין אופני הפעולה שהיו נהוגים בה עד כה, לבין ההקשר האזורי המתפתח של תחרות אסטרטגית אזורית בין ישראל לאיראן. על כן, עולה הצורך לגבש אסטרטגיה תחרותית מול איראן, שתכלול אופני פעולה וחשיבה תואמים, שיובילו גם לחשיבה מחדש על המרחב שבין המלחמות בצה"ל וגם יענו על האתגר של "ניצחון" בתחרות שכזו.

[קישור למאמר](#)

*

אל"ם י' (2021). **ההשתנות הדיגיטלית במודיעין - פוטנציאל חדש למרחבי שילוביות.** מודיעין הלכה ומעשה, גיליון 7.

גופים בקהילת המודיעין מבקשים בשנים האחרונות להפוך לארגונים דיגיטליים מוכוונים מידע ובינה מלאכותית. תהליכי ההשתנות הדיגיטלית המתחוללים בהם, מייצרים שינוי עמוק בתפקודים בסיסיים של קהילת המודיעין, בתפוקות המודיעיניות-מבצעיות וברלוונטיות שלה. במאמר זה אבקש לבחון שלושה נושאים מרכזיים. החלק הראשון יתמקד בתובנות המרכזיות שלי לגבי תהליך השתנות דיגיטלית בארגון מודיעין מבצעי, מתוך מסע הלמידה האישי שעברתי כמי שהוביל בשנה האחרונה את תהליך ההשתנות הדיגיטלית באמ"ן. מסע למידה זה כלל שיח עם שחקנים רבים, במגזר הציבורי והפרטי, בארץ ומעבר לים, אשר שיתפו בתובנות שלהם מהמסעות הדיגיטליים שהם עשו. החלק השני יעסוק באתגרים ובסיכונים המרכזיים שעומדים מתמודדים ארגוני מודיעין בבואם לממש השתנות דיגיטלית, בואכה הפיכה לארגונים דיגיטליים מוכוונים מידע וידע. החלק השלישי יעסוק בפוטנציאל לשילוביות בין ארגוני קהילת המודיעין בהקשרי ההשתנות הדיגיטלית. אתמקד בתובנות במישור התהליכי-ארגוני, בתוך נגיעה בשכבות הטכנולוגיות הרלוונטיות היכן שנדרש, כאשר במוקד שאלה מרכזית אחת – כיצד יכולים ארגוני קהילת המודיעין לייצר ערך מוסף משמעותי וחדש ממנוף ההשתנות הדיגיטלית לכדי שילוביות משופרת, פנים-ארגונית וחוצת ארגונים.

[קישור למאמר](#)

*

א' (2021). שותפות אסטרטגית - מכפיל כוח להתמודדות עם האיום המתגבר בממד הסייבר. מודיעין הלכה ומעשה, גיליון 7.

מאמר זה עוסק בהתארגנות קהילת המודיעין להתמודדות עם איומי סייבר, ובתוכה השותפות האסטרטגית בין צה"ל/חטיבת ההגנה בסייבר (חטה"ג) לשב"כ/החטיבה לסיכול איומי סייבר, שותפות שהיא "ראש החץ" של ההיערכות הביטחונית מול האיומים בממד זה. המאמר סוקר את אתגרי ההגנה והסיכול מול האיום המתעצם בסייבר ואת התפתחות ההתארגנות הבין-קהילתית והשותפות בין שני הגופים ביחס למדרג של מערכות יחסים בין ארגוניות (תיאום, סיוע, שילוביות, שיתופיות ושותפות).

[קישור למאמר](#)

*

Eilam, Ehud (2021). **The Israeli navy vs. Hamas and Hezbollah.** *Israel Affairs*, 1-8.

חיל הים הישראלי נערך להתעמת עם גורמים ערבים שאינם ממשלתיים, בעיקר חמאס וחיזבאללה. חיזבאללה עלול לתקוף את נתיבי הים של ישראל בים התיכון, בעוד שגם חמאס וגם חיזבאללה עלולים לפגוע באסדות הגז הטבעי של ישראל ובקו החוף הישראלי, שבו ממוקמות רוב אוכלוסיית המדינה היהודית והתשתיות. חיל הים הישראלי יתמוך בכוחות היבשה באמצעות איסוף מודיעין ופגיעה במטרות. עם זאת, לחיל הים הישראלי אין כוח אש משמעותי ולכן חיל האוויר יסייע בעניין זה. גם לחיל הים הישראלי אין יכולת לבצע פעולות אמפיביות נרחבות. צה"ל יכול להשקיע בתחום הזה, כי תמרון כזה יכול לשנות הכל.

[קישור למאמר](#)

הצבא, הממשלה וארגוני ביטחון נוספים

Ben Aharon, Eldad (2021). **The “War on Terror” and Public Diplomacy during the Cold War: Israeli–Turkish Relations and the 1980 Military Coup.** *Studies in Conflict & Terrorism*, 1-24.

איזו השפעה יש לדיפלומטיה הדיגיטלית של העולם שלאחר ה-11 בספטמבר על ההבנה שלנו של דיפלומטיה נגד טרור (CT) במהלך המלחמה הקרה? מאמר זה בוחן את השאלה הזו ואת ההצטלבות בין המודיעין, הדיפלומטיה ללוחמה בטרור והטרנספורמציה הדיגיטלית שמזמן מתעלמים ממנה חוקרי יחסי ישראל-טורקיה, ההיסטוריה של המלחמה הקרה וחקר הטרור. דיפלומטיה במצבי משבר פועלת בדרך כלל במציאות לא ודאית המופעלת על ידי סכסוך. המשברים הפנימיים של טורקיה, במיוחד משבר האנרגיה שלה בין השנים 1978 ו-1980, שימשו להסטת מדיניות החוץ של המדינה לעמדה האנטי-ישראלית יותר של מדינות ערב, ודרישותיהם להחרים את ישראל בתמורה לאספקת צורכי האנרגיה של טורקיה. זה בא בהקשר של גל אזורי של פוליטיקה שנויה במחלוקת במזרח התיכון, אחרי המהפכה האיראנית של 1979, כשישראל הפסידה שלושה עשורים של השקעה מאסיבית באיראן תחת השאה. אני טוען שבעקבות הידיעה כי המטרות העיקריות של החונטה הצבאית הטורקית התרכזו במאבק באלימות הפוליטית של השמאל והימין הקיצוני במדינה ובפיגועי טרור ארמנים נגד דיפלומטים טורקים בחו"ל, דיפלומטים ישראלים נקטו במדיניות נגד טרור סלקטיבית מאוד המתמקדת בשיתוף הפעולה בין הצבא הארמני למען שחרור ארמניה והארגון לשחרור פלסטין. דיפלומטיה ציבורית הייתה המפתח להעברת המסר הזה, ונעשו ניסיונות לשתול מידע על שיתוף הפעולה הארמני - פלסטיני בכלי תקשורת טורקיים ובטלוויזיה הלאומית. מטרות של ישראל הייתה להשפיע על רגשות הציבור בטורקיה, ולהעביר לחונטה הצבאית של טורקיה שירושלים היא בת ברית אמיתית, הפועלת להתמודדות עם האיום האזורי המשותף של מחבלים ארמנים - פלסטינים המגיעים ממחנות אימונים בלבנון. מקרה מבחן זה מדגיש את הפרדוקס לפיו משרדי החוץ והדיפלומטים נהנו ממונופול כוח שאין שני לו במהלך המלחמה הקרה על השימוש באמצעי דיפלומטיה ציבורית, בעוד שבאותו זמן היו בעלי יכולת מוגבלת מאוד וצורך תדיר של מתווכים של צד שלישי ליצירת קשרים עם קהלים ציבוריים זרים. לפיכך, אין זה סביר שהמסרים המועברים היו גלויים ומופצים באותה קלות כפי שהם יכלו להיות לאחר 9/11 באמצעות דיפלומטיה דיגיטלית.

[קישור למאמר](#)

*

Riemer, Ofek (2021). **“Politics is not everything: New perspectives on the public disclosure of intelligence by states.”** *Contemporary Security Policy*, 1-30.

מדוע מדינות חושפות בכוונה מודיעין שהרוויחו בעמל רב? מסיבות פוליטיות ומבצעיות, גילוי רשמי של מודיעין ציבורי, הוא לעתים קרובות נחשב מנוגד לאינטואיציה ולא מומלץ. עם זאת, ככל שנוהג

זה מתפשט ביחסים בין-לאומיים בשנים האחרונות, מחקר נרחב שם דגש על תמריצים פוליטיים מקומיים ליישומם. בהסתמך על ראיונות עם אנשי מדיניות, ביטחון ותקשורת בישראל, מאמר זה מייצר נקודות מבט חלופיות. ראשית, בהתאם לתכתיבי המידע והמדיה העכשווית, מדינות עוסקות בגילוי רשמי של מודיעין ציבורי כפעולה מבצעית שנועדה לשפר את הדיפלומטיה ולעצב סדר יום בינלאומי. שנית, בעידן של מלחמות מצומצמות, במקום להיערך אך ורק להסלמה בקנה מידה גדול, ניתן להפעיל חשיפה סלקטיבית של מודיעין נגד יריבים שפעולותיהם ועצם הישרדותם תלויים בסודיות, כדי לעצב את התנהגותם מתחת לסף המלחמה. המאמר מקדם את ההבנה שלנו לגבי הדרכים החדשניות שבהן ניתן להפעיל מודיעין באופן אסטרטגי בעידן המידע.

[קישור למאמר](#)

*

יעקב עמידרוד (2021). **איראן כאתגר צבאי ומדיני לישראל**. בין הקטבים: כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה, גיליון 35: מעג"ש.

המאמץ הצבאי הישראלי למנוע מאיראן להקים "צבא טרור" דמוי חזבאללה בסוריה ולהאט את בניין הכוח של חזבאללה בלבנון, הינו חיוני לצורך שימור מרחב פעולה צבאי נגד פרויקט הגרעין האיראני. על ישראל להמשיך בכך, גם במחיר מלחמה עם חזבאללה או עימות צבאי ישיר עם איראן. מאמציה המדיניים של ישראל מול רוסיה וארה"ב צריכים להתמקד בשימור מרחב הפעולה בסוריה, ולפי הפרסומים גם בעיראק נגד איראן ושלוחיה ונגד פרויקט הגרעין באיראן. כישלון מאמציה הצבאיים והמדיניים של ישראל והצלחת איראן לבסס "טבעת אש" סביב ישראל עלולים להרתיע את מקבלי ההחלטות הישראליים מלפעול נגד הפיכת איראן לבעלת גרעין צבאי ולהקשות על ישראל להגן על עצמה מפני איום על עצם קיומה.

[קישור למאמר](#)

*

סא"ל ח'י, רס"ן אושרי בר-גיל ורס"ן (מיל') ת' (2021). **פריצה לצורך השפעה - חוסן ככלי התמודדות עם לוחמת סייבר בעלת יעדים תפקודיים ותודעתיים מצד איראן ושלוחותיה**. בין הקטבים: כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה, גיליון 35: מעג"ש.

רמת התפתחותה הטכנולוגית המתקדמת של מדינת ישראל, ומרכזיות הרובד הדיגיטלי, מובילים לכך שתקיפת סייבר עלולה להוביל לנזקים משמעותיים ברמה הלאומית – במישור האזרחי והצבאי כאחד. ממד הסייבר משמש ליצירת הישגים מבצעיים אופרטיביים-תפקודיים לצד אלו התודעתיים, כפי שאנו עדים לכך בתקופה האחרונה, במטרה להעצים את אפקט הנזק ומשך השפעתו. נקודת מוצא זו מצריכה מציאת מנגנוני מענה הולמים אשר יקטינו את החשיפה לאיום ויפחיתו את הישגי היריב, במערכה בעלת יעדים משולבים של פגיעה בתפקוד והשפעה על התודעה. במאמר, הכותבים סוקרים את התפתחות המערכה בסייבר מצד איראן ושלוחותיה,

מציגים תפיסות ומאמצים להתמודדות עם האיום ואף מספקים המלצות מערכתיות לקובעי המדיניות בתחום.

[קישור למאמר](#)

*

עמוס גלעד ואיתי חימיניס (2021). אסטרטגיה רבתי לישראל נגד האיום האיראני. בין הקטבים: כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה, גיליון 35: מעג"ש.

איראן עלולה להפוך לאיום הקיומי היחיד על ישראל. ישראל חייבת למנוע מאיראן השגת יכולת גרעין צבאית מבצעית ובמקביל, להיערך לעימות בלבנון שתכליתו הכרעת חזבאללה והקמת שלטון מתון במדינה. בין יעדים אלה קיים קשר הדוק משום שישראל זקוקה ליכולת צבאית הכרעתית אם חזבאללה יחליט לפעול נגדה בתרחיש של תקיפה באיראן. מה גם, שלנוכח התקדמות מאמצי בניין הכוח של חזבאללה גוברת הסבירות להתממשות תרחיש עימות צבאי רב-זירתי. בנוסף, נדרש חופש פעולה אסטרטגי על מנת להגדיל את מרחב הפעולה הצבאי במזה"ת שיושג באמצעות חיזוק הברית עם ארה"ב והרחבת שיתוף הפעולה עם גורמי כוח אנטי-איראנים באזור. כדי להתמיד במאמצים אלה יש להימנע מעימותים שיסיטו משאבים מההתמודדות עם איראן.

[קישור למאמר](#)

*

רווה גלילי (2021). אנחנו במלחמה?! המערכה בין המלחמות (המב"ם) כמלחמת מנע נגד איראן ו"צבאות הטרור". בין הקטבים: כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה, גיליון 35: מעג"ש.

אנחנו לא צריכים אזעקה עולה ויורדת כדי להבין שיש מלחמה. שיש אויב. זוהי מלחמת מנע. נוכח התמשכות שחיקת ההרתעה של צה"ל, ובמקביל התעצמות היריבים בנשק מדויק ואיכותי ("שובר שוויון") החלה מדינת ישראל לנהל "מלחמת מנע", הגם שלא בחרה כך באופן מודע. מאמר זה בוחן את המב"ם בעיניים ביקורתיות, דרך התועלת המצרפית הנובעת מתוצאות המערכה ברמה האסטרטגית. בנוסף, מציע המשגה נוספת של "הקרנת עוצמה" ו"שכנוע חמוש" שלאורם כדאי לבחון את כדאיות ביצוע הפעולה. טענת המאמר, שעל אף 'מחירי הביטחון' והמוכנות למלחמה, המב"ם - שלם וגדול מסך חלקיו. כלומר, המענה המבצעי שהתפתח במב"ם מול איראן ו"צבאות הטרור" מאפשר לפעול בעליונות מודיעינית-מבצעית בכמה חזיתות במקביל, תוך ניהול סיכונים מחושב ומדויק המונע הסלמה. כל עוד ישכילו הקברניטים לנהגה באופן מדוד וללא זחיחות (מה שהיה הוא שיהיה) תוך השארת "שולי ביטחון" ושימוש ב"מרחב העמימות", זוהי המערכה האפקטיבית ביותר, הממצה באופן מיטבי את יתרונות צה"ל ומערכת הביטחון אל מול האילוצים האסטרטגיים והמדיניים.

[קישור למאמר](#)

*

משה אלבו ועודד עזנר (2021). למידה והשתנות בחזבאללה: בדרך לתפיסת הפעלה חדשה? בן הקטבים: כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה, גיליון 35: מעג"ש.

הטענה המרכזית במאמר זה היא כי תפיסת "הניצחון באי הפסד" עוברת רביזיה יסודית בשנים האחרונות בחזבאללה, בעקבות התלכדות מספר תהליכים ופוטנציאלים אשר ביססו עקרונות לחימה חדשים, וגיבשו מסוגלות אופרטיבית ותפיסתית בנוגע למערכה מול ישראל. עקרונות הלחימה שהתגבשו במלחמת האזרחים בסוריה, ועוצבו על בסיס ההשתנות המערכתית באזור ובעולם, הובילו לטענתנו לשינוי בהגיון המערכתי של הארגון מאסטרטגיה של ניצחון באי-הפסד, במשולש שטבעו ברון -וולנסי של ספיגה-הרתעה-התשה, לאסטרטגיה של ניצחון דרך מימוש הישגים אופרטיביים מוחשיים, וביסוס מאזן אסטרטגי חדש מול ישראל במשולש של התקפה, הרתעה, הגנה ושחיקה.

[קישור למאמר](#)

*

Cohen-Almagor, Raphael (2021). **Lessons from peace negotiations: interview with Ehud Olmert.** *Israel Affairs*, 1-30.

ראש הממשלה הישראלי אהוד אולמרט (2006–9) הציע לפלסטינים את הסכם השלום המקיף ביותר שקיבלו אי פעם. נשיא הרשות הפלסטינית, אבו מאזן, אמר שישב "בקרב" ומעולם לא ענה. ראיון זה מתעד את מחשבותיו של אולמרט על תהליך השלום הישראלי הפלסטיני ועל ניסיונותיו שלו לסיים את הסכסוך המר.

[קישור למאמר](#)

*

אורי ורטמן (2021). המאבק נגד איום המדינה הדו-לאומית: הסכמי אוסלו 1993-1995 בראי תאוריית הביטחון (ביטחוניזציה). עדכן אסטרטגי - הבמה המחקרית, כרך 24, גיליון 4.

אמצעים צבאיים הם אומנם הכלי הנפוץ ביותר להתמודדות עם איומים ביטחוניים, אולם נקיטת אמצעים לא-צבאיים כגון דיפלומטיה ושאפה לשלום היא דרך נוספת שמאפשרת למדינות להתגבר על איומים קיומיים. מאמר זה מציג – תוך שימוש בפרספקטיבה תאורטית מתחום לימודי הביטחון – גישה שונה להחלטתו של ראש ממשלת ישראל יצחק רבין לקדם את הסכמי אוסלו, גישה שלפיה ההסכמים עם אש"ף היו בבסיסם מהלך ביטחוני להתמודדות עם איום המדינה הדו-לאומית. לפיכך, באמצעות תאוריית הביטחון (או תאוריית הביטחוניזציה, (Securitization Theory) – הבוחנת את התהליך שבו נושאים הופכים לאיומים ביטחוניים, מאמר זה מנתח כיצד בחרה ישראל בדרך של תהליך שלום להתמודדות עם איום קיומי חמור על עתידה כמדינה יהודית ודמוקרטית. בהקשר זה, למרות שהסכמי אוסלו נתפסים בעיקר כתהליך שלום בין ישראל לפלסטינים, מאמר

זה קובע כי הרצון ליצור הפרדה בין ישראל לפלסטינים תושבי הגדה המערבית וברצועת עזה, ובכך להבטיח עתידה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, היה השיקול העיקרי בקידום הסכמי אוסלו. בניגוד לספרות הדנה בביטחון הלאומי של ישראל בפרספקטיבה ניתוחית, מאמר זה יכול להוות נקודת פתיחה הולמת לבחינת תהליכי קבלת החלטות הנוגעים לביטחון הלאומי של ישראל תוך שימוש בכלים תאורטיים.

[קישור למאמר](#)

*

מאיר אלרן וקובי מיכאל (2021). **חריגות ביחסי דרג מדיני-דרג צבאי בעידן של חוסר יציבות פוליטית: משמעויות ודרכי פעולה לתיקון**. עדכן אסטרטגי - הבמה המחקרית, כרך 24, גיליון 4.

היחסים בין הדרג המדיני לדרג המקצועי הצבאי במדינות דמוקרטיות מהווים תדיר נושא לביקורת חשדנית ולבחינה אקדמית. כך גם בישראל, שבה נמצאות הסוגיות הביטחוניות בליבת העשייה המדינית. באופן מסורתי התאפיינו היחסים בין הדרגים מאז קום המדינה באיזון סביר בין מחלוקות להסכמות. בשנים האחרונות נראה כי האיזון הנדרש מתערער – לרוב בשל פוליטיזציה מוטת שיקולים אישיים ומפלגתיים במקום שיקולים ממלכתיים וענייניים – במידה הראויה לדיון קפדני גם בשל אי-היציבות הפוליטית. במאמר מוצגים המרכיבים שגרמו להטיה מטרידה זו ומוצעים מהלכים להשבת האיזון המסורתי לקדמותו, לצורך חיזוק המשטר הדמוקרטי בישראל.

[קישור למאמר](#)

*

עמרי גפן (2021). **חסמי השילוביות בקהילת המודיעין**. מודיעין הלכה ומעשה, גיליון 7.

קהילת המודיעין נמצאת זה שנים לא מעטות במסע לחיזוק השילוביות, הן בתוך הארגונים הן ביניהם. ככל שהזירה הופכת למורכבת יותר, בשל המשקל הגובר של ארגונים ולא רק מדינות כמושאי המאמץ המודיעיני, ועל רקע הגלובליזציה של האיומים והתעצמות האתגרים וההזדמנויות בשל השינויים בטכנולוגיה, ישנה הכרה גורפת בקהילה בחשיבות השילוביות הבין-ארגונית. המגנא כרטא" שהסדירה בתחומים רבים את היחסים בין מרכיבי הקהילה, איננה רלוונטית באמת כיום. אולם למרות ההתקדמות, תמונת השילוביות אינה אופטימלית. במבחן הביטחון הלאומי הדרך עודנה ארוכה. כדי להבין את הפער ובמטרה לגבש את דרכי הפעולה הנכונות לצמצומו, יש לנתח את החסמים המרכזיים המונעים יצירת שילוביות אפקטיבית.

[קישור למאמר](#)

*

משה שוחט (2021). **20 שנה לאינתיפאדה השנייה - מבט על שילוביות קהילת הביטחון במערכה.**
מודיעין הלכה ומעשה, גיליון 7.

משברים, אירועים דרמטיים ושינויי מציאות קיצוניים הם מאיצים משמעותיים לתהליכי עומק ולתמורות בתפיסות עולם ארגוניות, ניהוליות ומקצועיות. כזו הייתה האינתיפאדה השנייה. המבחן הקיצוני שבו העמידה את מערכת הביטחון הישראלית והמערכה להכרעתה היו לנקודת מפנה בהתפתחותה של השילוביות בקהילה. מטבע הדברים, כל מאמץ מערכתי ברמה מדינתית, ודאי בשעת מבחן ביטחונית, מחייב רמות גבוהות של שיתוף פעולה, תיאום ואחדות מטרה. ואכן, הקהילה נכנסה לאינתיפאדה מצוידת בתהליכים בריאים של שיתופי פעולה ומנגנוני תיאום. אלא שלא היה בכך די. המערכה בטרור הפלסטיני הצריכה שינוי עומק ממעלה גבוהה הרבה יותר. נדרשו התאמה והסתגלות למציאות חדשה, שערערה ומחקה דפוסים ותיקים, ביטלה הגדרות ותיחומים נוקשים והולידה תפיסות מקצועיות ומבצעיות אינטגרטיביות הרבה יותר, בתוך הארגונים וביניהם. שילוביות במציאות מורכבת אינה עניין של בחירה או העדפה, אלא כורח שהצלת חיי אדם תלויה בו. מאמר זה מנסה לבחון בפרספקטיבה של 20 שנה, אילו מלקחי השילוביות שהתגבשה במערכה ההיא, רלוונטיים למציאות המאתגרת הנוכחית.

[קישור למאמר](#)

*

ויקטור ישראל (2021). **המודיעין בישראל מרכזים משותפים לאומיים לפיתוח וקידום המודיעין בישראל.** מודיעין הלכה ומעשה, גיליון 7.

משרד המודיעין לקח על עצמו לפתח ידע עבור תחומי חיים שונים (כלכלה, חברה, מדע וטכנולוגיה, סביבה, ביטחון, בריאות ויחסים בינלאומיים), וכן ידע על האזור הנדרש לפיתוח שיתופי פעולה, זיהוי אתגרים אזוריים ומתן מודיעין מלווה להם, תחת התארגנויות "סריקת האופק" ו"מודיעין לאומי אזורי". במאמר זה אבחן ואציע לפתח את משרד המודיעין סביב שני רעיונות ובמסגרת "מרכזים משותפים" לאומיים. האחד הוא המודיעין הלאומי האזורי (ובתוכו מנגנון סריקת האופק) כאשר פיתוח מודיעין חדש זה ייעשה מראשיתו בגישה "משולבת" במסגרת "מרכזים משותפים". היסוד השני יתמקד בקידום השילוביות בין ארגוני המודיעין (מוסד, שב"כ ואמ"ן) בתחומי בניין כוח מוגדרים ומוסכמים עם הארגונים, כמו הכשרות, פיתוח מקצוע המודיעין וכולי, במסגרת הקמת מרכזים משותפים ייעודיים ולא כסמכות-על.

[קישור למאמר](#)

*

Ben Levi, Raphael. (2021). **From supporting actor to 'whipping the P5+ 1': Assessing material and ideational influences on Israeli Policy toward the Iranian nuclear program (1996–2015).** *Comparative Strategy*, 40(6), 563–584.

למרות של ישראל יש דוקטרינה מבוססת של שימוש בכוח מכוון כדי למנוע מיריבים אזוריים להגיע ליכולות גרעיניות, היא לא יושמה במקרה של איראן. גישתה של ישראל לתוכנית הגרעין האיראנית

השתנתה מספר פעמים, ונעה בין עמדה אגרסיבית לנקיטת פעולה לבין תפקיד פחות בולט, והוא תמיכה במאמצים הבינלאומיים. מאמר זה מתייחס באופן שיטתי לגורמים הרעיוניים העומדים בבסיס האסטרטגיות המשתנות של ישראל, תוך התמקדות ביחסי הגומלין בין שתי אסכולות מתחרות הקשורות באסטרטגיה הביטחונית הישראלית, ומדגיש תובנות מראיונות עם פקידים בכירים ומזכרונות שפורסמו לאחרונה.

[קישור למאמר](#)

*

Hitman, Gadi, and Chen Kertcher (2021). **Explaining a State Status Quo and Non-State Revisionist Dynamic: The Case of the Conflict Between Hamas and Israel 2007–2019.** *Ethnopolitics*, 1-17.

תוך שימוש בתיאוריות עכשוויות על סטטוס קוו ושחקנים רויזיוניסטים, המחקר מספק הסבר חלופי לסכסוך של ישראל עם חמאס. ישראל היא שחקנית סטטוס קוו הנהנית מערכים גבוהים מבחינת כוח כלכלי וצבאי. יש לה ערך נמוך במונחים של תיווך במוסדות בינלאומיים. חמאס הוא שחקן רויזיוניסטי רדיקלי שעוקב אחר שחקנים אסלאמיים רויזיוניסטיים אחרים. עם זאת, היא נכשלת בשני הצירים לשנות את המשוואה שלה עם ישראל. מצב זה מעודד פיצול בתוך חמאס, בין רויזיוניסטים רדיקליים לרויזיוניסטים פוזיציוניסטים ששמים דגש על פשרות עם ישראל כדי לשפר את הכלכלה ברצועה ואת היכולת הצבאית המקומית.

[קישור למאמר](#)

תרבות, כוח אדם ומשאבי אנוש

אדם צחי (2021). היסטוריוגרפיה של הלם הקרב על המסך הישראלי. חברה, צבא וביטחון לאומי, גיליון 2.

מאמר זה מבקש להציע היסטוריוגרפיה של ייצוגי הלם הקרב על המסך הישראלי, מאז ראשית ימי המדינה ועד לעשור השני של המאה ה-21. המאמר בוחן את קשרי הגומלין שבין ההתרחשויות ההיסטוריות בישראל, התפתחות שיח הטראומה בעקבותיהן וייצוגו של הלם הקרב בקולנוע ובטלוויזיה הישראלים. התפתחות זו מוגדרת באמצעות ארבע תקופות: תקופת ההשתקה, בין ראשית ימי המדינה ועד לאחר מלחמת יום הכיפורים, בה הן החברה הישראלית והן המסך הישראלי הדחיקו את המצב הפוסטטראומטי; תקופת ההכרה בהלם הקרב, שכללה גל סרטים שעסקו בהלם קרב, במהלך שנות ה-80 של המאה ה-20; תקופת הפיצול, במהלך שנות ה-90, שבה הקולנוע העלילתי נמנע לחלוטין מעיסוק בהלם הקרב ואילו הקולנוע התיעודי ייצג את התופעה במספר סרטים; ותקופת הדומיננטיות של הלם הקרב על המסך הישראלי, מאז ראשית המילניום, שבה הקולנוע העלילתי, התיעודי, והטלוויזיה, מוצפים בתכנים קולנועיים וטלוויזיוניים המציבים במרכזם את הלם הקרב.

[קישור למאמר](#)

*

Ben-Ari, Eyal, Elisheva Rosman, and Eitan Shamir. (2021). **Neither a Conscript Army nor an All-Volunteer Force: Emerging recruiting models.**

מאמר זה מפתח מודל אנליטי של הרכב כוח המשלב את יתרונות הגיוס עם אלה של כח מתנדבים. תוך שימוש בישראל כהשערה המחוללת מקרה בוחן, היא טוענת ששירות צבאי חובה עבר שינויים שבמרכזם חמישה עקרונות מארגנים מרכזיים: גיוס סלקטיבי, שחרורים מוקדמים, שירות ממושך, שירות התנדבותי, דרגות שכר שונות ותמריצים חומריים ולא חומריים אחרים למתגייסים. עקרונות אלה "מושגלים" על הגיוס ויוצרים מודל היברידי "התנדבותי". התועלת של המודל התיאורטי טמונה בהסבר כיצד עקרונות אלו מקלים על גיוס של מספר נדרש של מתגייסים, מתן רמה נאותה של מומחיות צבאית, כמו גם שמירה על הלגיטימיות של הכוחות המזוינים על ידי עמידה בציפיות חברתיות, הכלכליות והפוליטיות המקומיות לגביו, ועל הרכב ושימוש בכוח אדם העומד לרשותו. המערכת אדפטיבית וגמישה, כפי שמוצג בהשוואות לאורך כל המאמר.

[קישור למאמר](#)

*

ציפי ישראלי ורותי פינס (2021). מדד הביטחון הלאומי: הקרב על התודעה בעידן הדיגיטלי. תל אביב: המכון למחקרי ביטחון לאומי.

סוגיית הקרב על התודעה בעידן הדיגיטלי עלתה סביב אירועי חודש מאי, ובייחוד במהלך מבצע "שומר החומות", אולם מדובר בסוגיה רחבת היקף שחשיבותה הולכת וגוברת לנוכח אופי העימותים הצבאיים שעומדים מתמודדת ישראל. סוגיה זו משלבת רכיבים שונים וביניהם תפיסת הניצחון בעימות צבאי, הזירות המשתנות בעימותים צבאיים ומקומן היחסי המתרחב של זירות התודעה, התקשורת והרשתות החברתיות. האם מושג הניצחון הפך תודעתי בלבד? האם הניצחון שייך למי שהכריז עליו? האם ניתן לדבר על אודות ניצחון במנותק מתודעה? לתחושות ולתפיסות בהקשר להיבטים אלה נודע תפקיד מרכזי בעיצוב המציאות הישראלית. מאמר זה ידון בהם מנקודת המבט של הציבור הישראלי, על בסיס ממצאי מחקר דעת קהל שערך המכון למחקרי ביטחון לאומי בחודש אוקטובר 2021. המחקר בוצע בקרב מדגם מייצג של האוכלוסייה הבוגרת בישראל (בני 18 ומעלה) והוא כלל כ-800 משתתפים ומשתתפות וממצאיו העיקריים מובאים בזאת.

[קישור למאמר](#)

רשימת המקורות

- א' (2021). שותפות אסטרטגית - מכפיל כוח להתמודדות עם האיום המתגבר בממד הסייבר. מודיעין הלכה ומעשה, גיליון 7
- אביר, מ', ולוי זעירא, ק' (2021). כיצד מייצרים שינויים בבניין הכוח בעידן ובארגון המורכב ומה תפקידו של קצין מדעי ההתנהגות בתהליך. בין הזירות, גיליון 16.
- אלבו, מ', ועזנר, ע (2021). למידה והשתנות בחזבאללה: בדרך לתפיסת הפעלה חדשה? בין הקטבים: כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה, גיליון 35 : מעג"ש.
- אלי"מ ג' (2021). על העיוורון - מחסור בכישרונות מנהיגותיים ונשיים בפקוד הבכיר בצה"ל: הבעיה שנוח להדחיק ומה ניתן לעשות כדי לשנות מצב? בין הקטבים: כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה, גיליון 36 : נשים.
- אלי"מ י' (2021). ההשתנות הדיגיטלית במודיעין - פוטנציאל חדש למרחבי שילוביות. מודיעין הלכה ומעשה, גיליון 7.
- אלפיה דימנט, ש', וטובי, ש (2021). עובד צה"ל בדרגי הניהול והמנהיגות בצה"ל. בין הזירות, גיליון 16.
- אלרן, מ', לביא, א', יצחקי, מ', וס.ותד, מ' (2021). המלצות למדיניות התמודדות לאומית עם האלימות והפשעה בחברה הערבית בישראל. תל אביב: המכון למחקרי ביטחון לאומי.
- אלרן, מ', ומיכאל, ק' (2021). חריגות ביחסי דרג מדיני-דרג צבאי בעידן של חוסר יציבות פוליטית: משמעויות ודרכי פעולה לתיקון. עדכן אסטרטגי - הבמה המחקרית, כרך 24, גיליון 4.
- אלרן, מ', שלח, ע', מיכאל, ק', פדן, כ', וישראל, צ' (2021). הצטברות אתגרים ליחסים בין צה"ל לחברה הישראלית: משמעויות והמלצות לפעולה. תל אביב: המכון למחקרי ביטחון לאומי, גיליון 1523.
- בלאק, ש' (2021). הצעת חוק חדשה לגיוס חרדים לצה"ל: פטור בלא כלום או דחיית הקץ? תל אביב: המכון למחקרי ביטחון לאומי, גיליון 1529.
- בנבניסטי, י' (2021). המוסד השמיימי: כיצד ליישם פיוצ'ריזם בצה"ל. בין הזירות, גיליון 16.
- בן ישי, ע', ולוי, י' (2021). חמושים בלגיטימציה. פרדס הוצאה לאור
- בן שלום, ע', משה, ר', מש, ר', ודביר, ע (2021). מיקררסוציולוגיה של מלחמות חדשות ניתוח חזותי של פיגועי טרור במהלך "אנתפאדת היחידים". חברה, צבא וביטחון לאומי, גיליון 2.
- ברקוביץ, א', ואלדר, ש' (2021). מחשבים מסלול מחדש- יעוץ תעסוקתי למשרתי קבע בצה"ל. בין הזירות, גיליון 16.

גלילי, ר' (2021). אנחנו במלחמה! המערכה בין המלחמות (המב"ם) כמלחמת מנע נגד איראן ו"צבאות הטרור". בין הקטבים: כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה, גיליון 35 : מעג"ש.

גלעד, ע', וחיימיניס, א (2021). אסטרטגיה רבתי לישראל נגד האיום האיראני. בין הקטבים : כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה, גיליון 35 : מעג"ש.

גפן, ע' (2021). חסמי השילוביות בקהילת המודיעין. מודיעין הלכה ומעשה, גיליון 7. וולדמן, ע', טיאררג'אן-אור, ר', וגל, ר (2021). האמנם רצון הפרט: מרכיבי המוטיבציה לבחירת מסלול השירות בצה"ל. חברה, צבא וביטחון לאומי, גיליון 2.

ורטמן, א' (2021). המאבק נגד איום המדינה הדו-לאומית: הסכמי אוסלו 1993-1995 בראי תאוריית הביטחון (ביטחוניזציה). עדכן אסטרטגי - הבמה המחקרית, כרך 24, גיליון 4.

יעקב, נ' (2021). מבנים ארגוניים בראי המהפכה הרביעית. בין הזירות, גיליון 16. ישראל, ו' (2021). המודיעין בישראל מרכזים משותפים לאומיים לפיתוח וקידום המודיעין בישראל. מודיעין הלכה ומעשה, גיליון 7.

ישראל, צ' ופינס, ר' (2021). מדד הביטחון הלאומי: הקרב על התודעה בעידן הדיגיטלי. תל אביב: המכון למחקרי ביטחון לאומי.

כהן, א' (2021). על ממשל ומשילות במערכת הגרעין בישראל: עיון היסטורי ראשוני. חברה, צבא וביטחון לאומי, גיליון 2.

נועם, י', סולומון, י', ברבי, צ', ואלון, ה' (2021). בין גולני לשיריון: המפ"ל – המיון לפיקוד וללחימה בזרוע היבשה. בין הזירות, גיליון 16.

סא"ל ח', רס"ן בר-גיל, א', ורס"ן (מיל') ת' (2021). פריצה לצורך השפעה - חוסן ככלי התמודדות עם לוחמת סייבר בעלת יעדים תפקודיים ותודעתיים מצד איראן ושלוחותיה. בין הקטבים : כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה, גיליון 35 : מעג"ש.

ספיר, ל', ומזוז, ק' (2021). איך הופכים חטמ"ר לחכם? התבוננות על מרחבים חכמים בהקשר הצבאי. בין הזירות, גיליון 16.

עמידרוד, י' (2021). איראן כאתגר צבאי ומדיני לישראל. בין הקטבים : כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה, גיליון 35 : מעג"ש.

פוקס, ד' (2021). תרגול מדמה זירה - יישום ולמידה באימון "אנשי השדה". בין הזירות, גיליון 16. פרייזלר – סוויר, ד' (2021). המב"ם כביטוי לתחרות האסטרטגית האזורית בין ישראל לאיראן. בין הקטבים : כתב העת של צה"ל לאומנות המערכה, גיליון 35 : מעג"ש.

צחי, א' (2021). היסטוריוגרפיה של הלם הקרב על המסך הישראלי. חברה, צבא וביטחון לאומי, גיליון 2.

- קבילן, א' (2021). עיון מחודש ברעיון ה"הפיכה במהופך" - השפעת הקבוצות האזרחיות על הצבא - מערך המילואים בצה"ל. חברה, צבא וביטחון לאומי, גיליון 2.
- קלנג, מ' (2021). השפעת גיבוש חברתי על אפקטיביות קבוצות- מחקר שדה מבוסס ניתוח רשת חברתית. בין הזירות, גיליון 16.
- רוסמן, א' (2021). האם שירות החובה מאפשר צמצום פערים חברתיים? המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- שוחרט, מ' (2021). 20 שנה לאינתיפאדה השנייה - מבט על שילוביות קהילת הביטחון במערכה. מודיעין הלכה ומעשה, גיליון 7

- Ben Aharon, E. (2021). The "War on Terror" and Public Diplomacy during the Cold War: Israeli-Turkish Relations and the 1980 Military Coup. *Studies in Conflict & Terrorism*, 1-24.
- Ben-Ari, E., Rosman, E., & Shamir, E. (2021). Neither a Conscript Army nor an All-Volunteer Force: Emerging recruiting models.
- Ben-Avraham, R., Afek, A., Berezin Cohen, N., Davidov, A., Van Vleet, T., Jordan, J., ... & Nahum, M. (2021). Feasibility and preliminary effectiveness of mobile cognitive control training during basic combat training in the military. *Military Psychology*, 1-13.
- Ben Levi, R. (2021). From supporting actor to 'whipping the P5+ 1': Assessing material and ideational influences on Israeli Policy toward the Iranian nuclear program (1996–2015). *Comparative Strategy*, 40(6), 563-584.
- Cohen-Almagor, R. (2021). Lessons from peace negotiations: interview with Ehud Olmert. *Israel Affairs*, 1-30.
- Eilam, E. (2021). The Israeli navy vs. Hamas and Hezbollah. *Israel Affairs*, 1-8.
- Hitman, G., & Kertcher, C. (2021). Explaining a State Status Quo and Non-State Revisionist Dynamic: The Case of the Conflict Between Hamas and Israel 2007–2019. *Ethnopolitics*, 1-17.
- Rickover, Itamar. Ben-Ishai, Ofra & Keissar-Sugarman, Ayala (2021) Hi-Tech-Oriented National Service: The Free Choice of Religious Women Recruits and the De-Monopolization of the Israeli Military. *Religions*, 12(11), 921.

Riemer, Ofek (2021). **"Politics is not everything: New perspectives on the public disclosure of intelligence by states."** *Contemporary Security Policy*, 1-30.

Tal-Saban, M., Ornoy, A., & Parush, S. (2021). **Participation of soldiers with DCD in the military.** *Military Psychology*, 1-8.